Διαγενεακά Δικαιώματα: Δικαιώματα του Παιδιού και Περιβάλλον

Ivana Savić



HUMAN RIGHTS AND THE ENVIRONMENT
IN THE EU // TOWARDS AN INCLUSIVE DEBATE

TIESS
TRANSDISCIPLINARY INSTITUTE FOR ENVIRONMENTAL AND SOCIAL STUDIES

IVANA SAVIC

Υποψήφια διδακτόρισα,

πανεπιστήμιο KU LEUVEN

Εισαγωγή

Η ανάπτυξη είναι μια εγγενώς πολύπλοκη διαδικασία καθώς εμπλέκεται με την ένταση των χρονικών διαστάσεων - παρελθόν, παρόν και μέλλον, η οποία θέτει ουσιαστικές προκλήσεις στην ανάπτυξιακή πορεία. Ενώ το παρελθόν, με τις παρακαταθήκες του, τους καθιερωμένους κανόνες και τα παραδείγματά του, επηρεάζει την αναπτυξιακή πορεία ενσταλάσσοντας την ανάγκη για συνέχεια και σεβασμό στα καθιερωμένα συστήματα, θεσμούς, δομές και παραδείγματα, το παρόν απαιτεί προσεκτική αξιολόγηση των σημερινών συνθηκών για την κάλυψη των αναγκών και την αντιμετώπιση των σύγχρονων προκλήσεων. Αντίθετα, το μέλλον, με τις ατελείωτες δυνατότητες, δυναμικές, και προσδοκίες του, προσκαλεί την εξέταση των βραχυπρόθεσμων και μακροπρόθεσμων συνεπειών των αποφάσεων και των αγώνων με την πολυπλοκότητα της προνοητικότητας και της σύνεσης. Έτσι, η ανάπτυξη βρίσκεται μπροστά στο τρομακτικό έργο της επίτευξης μιας αρμονικής ισορροπίας μεταξύ των καθιερωμένων συστημάτων και δομών, και την επείγουσα ανάγκη για καινοτόμο προσαρμογή στις σύγχρονες, νέες, και αναδυόμενες προκλήσεις. Με άλλα λόγια, οι χρονικές διαστάσεις της ανάπτυξης εκδηλώνονται με τις συνεχείς διαπραγματεύσεις και τη λεπτή πράξη εξισορρόπησης μεταξύ των αναγκών του παρόντος, και των αναγκών και επιταγών του μέλλοντος.

Ο νόμος έχει επινοήσει πολυάριθμες στρατηγικές ασφαλούς πλοήγησης στο διαρκώς μεταβαλλόμενο αναπτυξιακό πεδίο, με στόχο τη διασφάλιση τον συγκερασμό των αναγκών του παρόντος με τις ανάγκες του μέλλοντος. Η αειφορική ανάπτυξη, ως αναπτυξιακό παράδειγμα, είναι μια στρατηγική που καθοδηγεί την αναπτυξιακή τροχιά προς την κάλυψη «των αναγκών του παρόντος χωρίς να διακυβεύεται η ικανότητα των μελλοντικών γενεών να καλύψουν τις δικές τους ανάγκες»[1]. Έτσι ανεδύθη η έννοια των μελλοντικών γενεών, η οποία, μεταξύ άλλων, θεωρητικοποιήθηκε μέσω των διαγενεακών δικαιωμάτων. Λόγω αλληλένδετων δυνάμεων του παρελθόντος, παρόντος και του μέλλοντος, τα δικαιώματα μεταξύ των γενεών συνδέονται στενά με τα δικαιώματα του παιδιού, καθώς τα παιδιά, λόγω της νεαρής ηλικίας τους, συχνά αποτελούν μέρος τόσο του παρόντος όσο και του μέλλοντος.

[1] Brundtland, G.H. *Our Common Future: Report of the World Commission on Environment and Development* (UN-Document A/42/427, 1987).

Ερευνητικό άρθρο για το έργο «Ανθρώπινα δικαιώματα και περιβάλλον στην ΕΕ. Προς έναν περιεκτικό διάλογο» το οποίο χρηματοδοτήθηκε από το πρόγραμμα Erasmus+, Jean Monnet

Αυτή η ερευνητική εργασία διερευνά τα δικαιώματα μεταξύ των γενεών με επίκεντρο τον αντίκτυπο της περιβαλλοντικής υποβάθμισης στην υλοποίηση, προστασία και προώθηση των δικαιωμάτων του παιδιού. Εμβαθύνει στην έννοια των διαγενεακών δικαιωμάτων και των δικαιωμάτων του παιδιού, τη σημασία τους για τη διασφάλιση ενός βιώσιμου μέλλοντος, και σε ορισμένες από τις νομικές στρατηγικές που αναπτύχθηκαν για τη διασφάλιση της προστασίας του περιβάλλοντος, της επιβίωσης, της ανάπτυξης και της ισότητας μεταξύ των γενεών, ειδικά στο πλαίσιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης (Ε.Ε.) . Ως εκ τούτου, το άρθρο στοχεύει να συμβάλει στις συνεχιζόμενες προσπάθειες της Ε.Ε. για την πραγμάτωση, την προστασία, και την προώθηση των δικαιωμάτων του παιδιού, συμπεριλαμβανομένων των περιβαλλοντικών δικαιωμάτων, προσφέροντας μια επιπλέον εστίαση στη σχέση μεταξύ της περιβαλλοντικής υποβάθμισης και των δικαιωμάτων του παιδιού.

Προβλήματα του Φυσικού Περιβάλλοντος – Μια Διαγενεακή Οπτική

Το περιβάλλον και οι περιβαλλοντικοί παράγοντες επηρεάζουν βαθιά την ανθρώπινη ύπαρξη και τη δυναμική της κοινωνίας και αντίστροφα. Από τη μια πλευρά, το περιβάλλον διαμορφώνει την ανθρώπινη συμπεριφορά, τα συστήματα, και τις δομές. Από την άλλη, αυτές οι συμπεριφορές και οι δομές επηρεάζουν το περιβάλλον. Αυτή η θεμελιώδης προϋπόθεση της αμοιβαίας επιρροής αποτελεί το θεμέλιο για την ανάπτυξη νομικών και πολιτικών σε όλες τις πτυχές της ανθρώπινης δραστηριότητας. Ωστόσο, αυτό που φαίνεται να παραβλέπεται συχνά είναι ότι ενώ οι άνθρωποι εξαρτώνται από το περιβάλλον και τους περιβαλλοντικούς παράγοντες, σε αντίθεση, το περιβάλλον δεν εξαρτάται από τον άνθρωπο.

Η ανάπτυξη της ανθρώπινης κοινωνίας, ειδικότερα η επιστημονική και τεχνολογική πρόοδος, ενώ παρείχε τις λύσεις στα πιο πιεστικά ζητήματα, δημιούργησε ένα νέο σύνολο προκλήσεων που ξεπέρασαν τη σοβαρότητα αυτών των οποίων την επίλυση αρχικά στόχευαν. Έτσι, η περιβαλλοντική υποβάθμιση και η κλιματική αλλαγή έχουν καταστεί παγκόσμια επείγουσα ανάγκη και η κοινωνία χρειάζεται επειγόντως να αντιμετωπίσει αυτές τις προκλήσεις αποτελεσματικά και αποδοτικά.

Υπάρχουν τρεις ομάδες προβλημάτων σε σχέση με το ανθρώπινο περιβάλλον. Στην πρώτη ομάδα περιλαμβάνονται «αλλαγές στο φυσικό περιβάλλον που προκαλούνται, χωρίς επαρκή έλεγχο, με τη χρήση των σύγχρονων τεχνολογικών εξελίξεων στη βιομηχανία και τη γεωργία»[2], συμπεριλαμβανομένων, ενδεικτικά, της «ρύπανσης του αέρα και των υδάτων, της διάβρωσης και/ή της εξάντλησης του εδάφους , της υπερβολικής και ανεξέλεγκτης χρήση βιοκτόνων, καθώς και

[2] UNECOSOC 'Consideration of the provisional agenda for the Forty-fifth session, Addendum, the question of convening an international conference on the problems of human environment, Letter dated 20 May 1968 from the Permanent Representative of Sweden addressed to the Secretary-General of the United Nations' para 2 (UN. Doc. E/4466/Add.1, 1968).

προβλημάτων απορριμμάτων και διαταραχής της οικολογικής ισορροπίας που προκαλείται από αυτά».[3]

Στη δεύτερη ομάδα εντάσσονται τα προβλήματα που δημιουργούνται από την επίδραση της πρώτης ομάδας στον ίδιο τον άνθρωπο, ιδιαίτερα οι επικίνδυνες επιπτώσεις των αλλαγών στο φυσικό περιβάλλον στην υγεία, και τις συνθήκες εργασίας και διαβίωσης, ενώ στην τρίτη ομάδα τα προβλήματα της αστικοποίησης και της ανεξέλεγκτης αστικής ανάπτυξης. Για παράδειγμα, «οι παραγκουπόλεις που ξεφυτρώνουν σαν μανιτάρια καθώς και η ταχεία ανάπτυξη των πόλεων, προκαλούν όχι μόνο ατμοσφαιρική ρύπανση, κυκλοφοριακή συμφόρηση, επιζήμιο επίπεδο θορύβου και ιδιαίτερα αυξημένα ποσοστά ατυχημάτων, αλλά και προβλήματα που συνδέονται με οικογενειακή αποδιοργάνωση, ψυχικές εντάσεις και αυξημένη εγκληματικότητα».[4]

Σήμερα, τα πιο πιεστικά προβλήματα του ανθρώπινου περιβάλλοντος έχουν εκτεταμένες συνέπειες για τις σημερινές και τις μελλοντικές γενιές (είτε σημερινά παιδιά είτε αυτά που θα γεννηθούν στο μέλλον), φέρνοντας τα περιβαλλοντικά ζητήματα σε ένα σταυροδρόμι μεταξύ διαφορετικών χρονικών διαστάσεων ανάπτυξης. Τα παιδιά είναι από τα πιο ευαίσθητα στις δυσμενείς επιπτώσεις της περιβαλλοντικής υποβάθμισης και της κλιματικής αλλαγής. Η περιβαλλοντική και κλιματική ευαλωτότητα των παιδιών βασίζεται στη συνολική τρωτότητα των παιδιών που αποτελείται από τη σωματική, αναπτυξιακή και γνωστική ευαλωτότητα, την εξάρτηση και τη φροντίδα, και την περιορισμένη ευθύνη. Έτσι, η αντιμετώπιση των δυσμενών επιπτώσεων της περιβαλλοντικής υποβάθμισης στα παιδιά δεν είναι ζήτημα εγκαθίδρυσης αναγκαστικής ιεραρχίας και ανταγωνισμού μεταξύ των δικαιωμάτων των διαφορετικών ομάδων στην κοινωνία, αλλά θέμα ατομικής και συλλογικής ευθύνης απέναντι στα παιδιά. Επιπλέον, δεδομένης της αλληλεπίδρασης μεταξύ του περιβάλλοντος, της ανθρώπινης δράσης, και της ανάπτυξης, τα περιβαλλοντικά ζητήματα είναι ζητήματα ανθρώπινων δικαιωμάτων και δικαιωμάτων του παιδιού, γεγονός που απαιτεί τα περιβαλλοντικά προβλήματα να αντιμετωπίζονται επίσης στο πλαίσιο των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, ειδικά των δικαιωμάτων του παιδιού.

Η Έννοια των Διαγενεακών Δικαιωμάτων

Η έννοια των δικαιωμάτων μεταξύ προέκυψε στο πλαίσιο της ανάπτυξης και βασίζεται στην ηθική επιταγή ότι «δεν έχουμε κληρονομήσει τη Γη από τους γονείς μας, την έχουμε δανειστεί από τα παιδιά μας»[5]. Αυτή η ηθική επιταγή αρθρώνει την έννοια της αρμονικής ισορροπίας μεταξύ των διαφορετικών διαστάσεων, συμπεριλαμβανομένων των χρονικών διαστάσεων της ανάπτυξης, επιτυγχάνοντας μια λεπτή ισορροπία μεταξύ της ικανοποίησης βραχυπρόθεσμων και μακροπρόθεσμων, παρόντων και μελλοντικών αναγκών. Από την άποψη αυτή, η ισότητα και η

[3] *Ο.π.*
[4] *Ο.π.*
[5] IUCN, UNEP. *World Conservation Strategy: living resource conservation for sustainable development* (IUCN, 1980).

δικαιοσύνη μεταξύ των γενεών αποτελούν τον πυρήνα της έννοιας των διαγενεακών δικαιωμάτων, η οποία με τη σειρά της αποσαφηνίζει την απαίτηση για πρακτικές βιωσιμότητας, ιδίως για την προστασία του περιβάλλοντος και για την αντιμετώπιση των προβλημάτων του ανθρώπινου περιβάλλοντος.

Η έννοια των διαγενεακών δικαιωμάτων είναι σχετικά αυτονόητη - τα διαγενεακά δικαιώματα είναι δικαιώματα μεταξύ των γενεών. Ας υποθέσουμε ότι τα δικαιώματα νοούνται ως εργαλείο επίλυσης προβλημάτων. Στην περίπτωση αυτή, τα διαγενεακά δικαιώματα είναι τα δικαιώματα που στοχεύουν στην επίλυση των ζητημάτων που προκύπτουν από τις επικαλύψεις νέων και παλιότερων γενεών, τα οποία είναι δύο ειδών. Πρώτον, υπάρχουν προκλήσεις σχετικά με τη συνύπαρξη νέων και παλαιότερων γενεών, και δεύτερον, υπάρχουν προκλήσεις που προκύπτουν από τη διαδοχή, και αυτά τα δύο είδη προβλημάτων γίνονται ακόμη πιο σημαντικά στο πλαίσιο της προστασίας του περιβάλλοντος.

Πιο συγκεκριμένα, τα δικαιώματα μεταξύ των γενεών δημιουργούν δύο προκλήσεις στο πλαίσιο της ανάπτυξης και του περιβάλλοντος. Η πρώτη πρόκληση σχετίζεται με θέματα διαφορετικών αναγκών, προτεραιοτήτων, και ενδιαφερόντων των διαφορετικών ηλικιακών ομάδων στις τρέχουσες γενιές. Σε μια κοινωνία με καθιερωμένες δομές ιεραρχίας και εξουσίας, απαιτείται επανεξέταση του δημόσιου λόγου περί ευθύνης, και αυτό ισχύει ιδιαίτερα στο πλαίσιο των δικαιωμάτων των παιδιών. Με άλλα λόγια, τα δικαιώματα μεταξύ των γενεών απαιτούν τη μετατόπιση της εστίασης από την ανάπτυξη με επίκεντρο τους ενήλικες στην παιδοκεντρική ανάπτυξη, η οποία μετατρέπει τα παιδιά από αντικείμενα σε υποκείμενα ανάπτυξης. Η Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Παιδιού[6] καθορίζει ένα τέτοιο πλαίσιο. Ωστόσο, η ενσωμάτωση των διατάξεων της Σύμβασης στην αναπτυξιακή και περιβαλλοντική ατζέντα είναι κρίσιμης σημασίας, όπως η αλλαγή των προτύπων περί μέσου ενήλικα ώστε να ανταποκρίνονται σε ένα μέσο παιδί, ιδίως όσον αφορά τον καθορισμό των επιτρεπόμενων επιπέδων περιβαλλοντικής ρύπανσης. Έτσι, αυτή η πρόκληση σχετίζεται με τον μετασχηματισμό του πλαισίου, των συστημάτων, και των δομών που αντικατοπτρίζουν αυτήν την επανασχεδιασμένη έννοια της ευθύνης και της ολιστικής ανάπτυξης προκειμένου να δημιουργηθεί «Το Μέλλον που Θέλουμε».[7]

Όσον αφορά τις προκλήσεις της δεύτερης ομάδας, για την αποτελεσματική και αποτελεσματική αντιμετώπιση των προβλημάτων του ανθρώπινου περιβάλλοντος, είναι επιτακτική ανάγκη να διασφαλιστεί ότι οι λύσεις για τα προβλήματα, αφενός αντικατοπτρίζουν την ευθύνη για τη διαχείριση του πλανήτη και των συστημάτων υποστήριξης της ζωής για τις σημερινές και τις μελλοντικές γενιές και, αφετέρου, να διασφαλίσει ότι η επίλυση των αναπτυξιακών και περιβαλλοντικών προκλήσεων δεν θα δημιουργήσει ακούσια πιο περίπλοκα και εκτεταμένα προβλήματα ανθρωπίνων δικαιωμάτων,

---

[6] UN General Assembly, *Convention on the Rights of the Child*. (United Nations, Treaty Series, vol. 1577, p. 3, 1989)

[7] UN General Assembly. *Transforming our world: the 2030 Agenda for Sustainable Development* (UN Doc. A/RES/70/1, 2015).

ανάπτυξης, και περιβάλλοντος. Με άλλα λόγια, η δεύτερη ομάδα προκλήσεων σχετίζεται με τα ζητήματα της μετάβασης από τις παλιές στις νέες γενιές και τη μετάδοση της κληρονομιάς.

Η δεύτερη ομάδα προκλήσεων αντικατοπτρίζει την ένταση μεταξύ του παρόντος και του μέλλοντος και τις παρανοήσεις που σχετίζονται με τους σκοπούς πίσω από τη λήψη αποφάσεων, την ευθύνη, και την ικανότητα κάλυψης άμεσων και μακροπρόθεσμων αναγκών. Με άλλα λόγια, η ένταση μεταξύ του παρόντος και του μέλλοντος αυξάνεται λόγω των αντιληπτών ανταγωνιστικών προτεραιοτήτων, ενδιαφερόντων και αναγκών, που με τη σειρά τους καταλήγουν σε συμβιβασμούς μεταξύ άμεσων αναγκών και επιθυμιών έναντι της μακροπρόθεσμης ευημερίας των μελλοντικών και των παρόντων γενεών. Αυτές οι αντιληπτές αντικρουόμενες προτεραιότητες και ανάγκες αποδίδονται στις παρανοήσεις που σχετίζονται με τη φύση της πραγματικότητας και διαστρεβλωμένη σκέψη που έχουν ως αποτέλεσμα την αδυναμία εξισορρόπησης βραχυπρόθεσμων και μακροπρόθεσμων οφελειών, ελαττωματικούς μηχανισμούς αυτορρύθμισης, και οδηγούς λήψης αποφάσεων που βλάπτουν την εξισορρόπηση μεταξύ της άμεσης ικανοποίησης και των αναβαλλόμενων ανταμοιβών. Επιπλέον, οι περιορισμένοι πόροι και δυνατότητεσ ασκούν πρόσθετη πίεση, ιδίως ενόψει της αβεβαιότητας και της μελλοντικής «έκπτωσης/υποτίμησης».

Το Νομικό Πλαίσιο για τα Περιβαλλοντικά Δικαιώματα του Παιδιού και τα Διαγενεακά Δικαιώματα – Η Προοπτική της Ε.Ε.

Το νομικό πλαίσιο για τα περιβαλλοντικά δικαιώματα του παιδιού και τα διαγενεακά δικαιώματα έχει συγκεκριμένες λειτουργίες: να διατάζει, να απαγορεύει, και να ενδυναμώνει. Αυτές οι τρεις λειτουργίες μεταφράζονται σε διαφορετικούς τύπους υποχρεώσεων για τους φορείς της ανάπτυξης και της προστασίας του περιβάλλοντος ή, θέτοντάς το με άλλο τρόπο, αυτές οι υποχρεώσεις αρθρώνουν διαφορετικούς τύπους προσδοκιών από τους φορείς σε σχέση με τα παιδιά και το περιβάλλον. Οι θετικές υποχρεώσεις επιτάσσουν ή διατάσσουν ορισμένες συμπεριφορές και οι αρνητικές υποχρεώσεις απαγορεύουν ορισμένες συμπεριφορές.

Οι υποχρεώσεις συμπεριφοράς είναι υποχρεώσεις που υλοποιούνται μέσω της συμπεριφοράς, ενώ οι υποχρεώσεις αποτελεσμάτων είναι υποχρεώσεις επίτευξης συγκεκριμένου αποτελέσματος. Ωστόσο, το νομικό πλαίσιο έχει επίσης τη λειτουργία να ενδυναμώνει, η οποία βασίζεται στο πλαίσιο των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και στην προϋπόθεση ότι «μόνο σε μια κοινότητα μπορεί ο νόμος να έχει βάση άλλη πέρα από την εξουσία»[8]. Ως εκ τούτου, η έννοια της διαγενεακής δικαιοσύνης δίνει τον τόνο για την ενδυνάμωση των παιδιών, την προστασία του περιβάλλοντος, και μια πιο δίκαιη κοινωνία.

Η Ε.Ε. βρέθηκε στην πρώτη γραμμή της προώθησης των δικαιωμάτων των παιδιών και της αναγνώρισης της αλληλεπίδρασης μεταξύ της περιβαλλοντικής υποβάθμισης και της πλήρους απόλαυσης αυτών των δικαιωμάτων. Η Ε.Ε. και τα κράτη μέλη της έχουν δεσμευθεί για την

[8] Barnet, R.J. Coexistence and Cooperation in International Law. *World Politics* 18(1), 82-91 (1965).

προστασία και την προώθηση των δικαιωμάτων των παιδιών και του περιβάλλοντος τόσο εντός της Ε.Ε. όσο και διεθνώς μέσω της αναπτυξιακής συνεργασίας που προάγει τη δικαιοσύνη μεταξύ των γενεών, και προωθεί και προστατεύει τα περιβαλλοντικά δικαιώματα του παιδιού. Στο πέρασμα των προηγούμενων δεκαετιών, η Ε.Ε. συνέβαλε στην ανάπτυξη πολύ εξελιγμένων νομικών εργαλείων και μηχανισμών, και στην προώθηση της διεθνούς συνεργασίας για την προστασία των δικαιωμάτων του παιδιού και του περιβάλλοντος, και για την προώθηση της διαγενεακής δικαιοσύνης.

Αν και έχουν σημειωθεί σημαντικά επιτεύγματα όσον αφορά την προώθηση των περιβαλλοντικών δικαιωμάτων του παιδιού και, κατά συνέπεια, της διαγενεακής δικαιοσύνης, οι νέες και αναδυόμενες αναπτυξιακές και περιβαλλοντικές προκλήσεις δημιούργησαν πρόσθετες ευκαιρίες για την πρόοδο του σχετικού συστήματος και των δομών του. Το τρέχον νομικό πλαίσιο μεταξύ των γενεών αποτελείται από τα δικαιώματα του παιδιού και τα νομικά πλαίσια για το περιβάλλον και την ανάπτυξη. Ως εκ τούτου, ο νόμος για τα διαγενεακά δικαιώματα στην Ε.Ε. προέρχεται από το διεθνές δίκαιο των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, όπως η Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Παιδιού, οι περιβαλλοντικές συνθήκες όπως η Συμφωνία του Παρισιού και η Σύμβαση του Aarhus, και οι αναπτυξιακές συμφωνίες, όπως η Ατζέντα 2030 για να αναφέρουμε μερικά παραδείγματα. Επιπλέον, η Συνθήκη για την Ευρωπαϊκή Ένωση, η Συνθήκη για τη Λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης, ο Χάρτης των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης, οι περιβαλλοντικές οδηγίες της Ε.Ε., οι κανονισμοί και οι αποφάσεις της Ε.Ε., η νομολογία του Δικαστηρίου της Ε.Ε., και οι στρατηγικές και τα σχέδια δράσης της Ε.Ε. αναφέρονται σε ζητήματα που σχετίζονται με τα δικαιώματα των παιδιών, τα διαγενεακά δικαιώματα, την προστασία του περιβάλλοντος, και τη βιώσιμη ανάπτυξη.

Παρά τη σημαντική πρόοδο και το ισχυρό νομικό πλαίσιο, τα παιδιά αντιμετωπίζουν σημαντικές προκλήσεις που προκύπτουν από τη ρύπανση, την κλιματική αλλαγή, και την ενεργειακή φτώχεια, που επηρεάζουν αρνητικά την υγεία, την ευημερία, και τα δικαιώματά τους. Για παράδειγμα, η υποβάθμιση του περιβάλλοντος επηρεάζει αρνητικά τα δικαιώματά τους στη ζωή, την επιβίωση, και την ανάπτυξη, το δικαίωμα στην υγεία, το δικαίωμα σε επαρκές βιοτικό επίπεδο, το συμφέρον του παιδιού, και το δικαίωμα στην εκπαίδευση. Δεδομένης της αναγνώρισης αυτών των δεσμών και των πιθανών μακροπρόθεσμων επιπτώσεων για τα δικαιώματα των παιδιών, υπάρχει μια αυξανόμενη συναίνεση μεταξύ μελετητών, υπευθύνων χάραξης πολιτικής και υποστηρικτών των δικαιωμάτων του παιδιού, ότι η αντιμετώπιση της περιβαλλοντικής υποβάθμισης δεν είναι μόνο περιβαλλοντική επιταγή αλλά και επιταγή για τα ανθρώπινα δικαιώματα. Αυτή η κατανόηση οδήγησε σε αυξημένες προσπάθειες για την ενσωμάτωση περιβαλλοντικών προβληματισμών στη συζήτηση και την εφαρμογή του πλαισίου των δικαιωμάτων των παιδιών, τόσο σε διεθνές όσο και σε εθνικό επίπεδο, υπό την σκέπη των περιβαλλοντικών δικαιωμάτων του παιδιού.

Υπάρχουν δύο είδη περιβαλλοντικών δικαιωμάτων. Το πρώτο είναι τα περιβαλλοντικά διαδικαστικά δικαιώματα, τα οποία είναι τα δικαιώματα που περιλαμβάνουν νομική προστασία και εγγυήσεις για την ευρεία συμμετοχή του κοινού στη λήψη περιβαλλοντικών αποφάσεων.

Περιλαμβάνουν το δικαίωμα πρόσβασης στις πληροφορίες, τη συμμετοχή του κοινού, και την πρόσβαση στη δικαιοσύνη[9]. Το δεύτερο είναι τα ουσιαστικά περιβαλλοντικά δικαιώματα, τα οποία είναι τα δικαιώματα και οι ελευθερίες σε σχέση με το περιβάλλον. Μερικά από αυτά τα δικαιώματα είναι το δικαίωμα σε κατάλληλο περιβάλλον, νερό, τροφή και πρόσβαση σε σύγχρονες υπηρεσίες ενέργειας. Αν και δεν υπάρχει ρητή αναγνώριση ουσιαστικών περιβαλλοντικών δικαιωμάτων σε επίπεδο Ε.Ε. και διεθνώς, τα δικαιώματα αυτά παράγονται από άλλα δικαιώματα, όπως το δικαίωμα στη ζωή, την υγεία, και το επαρκές βιοτικό επίπεδο. Ωστόσο, πολλά κράτη μέλη της ΕΕ έχουν κατοχυρωμένα συνταγματικά δικαιώματα σε ένα περιβάλλον συγκεκριμένης ποιότητας. Επιπλέον, η νομολογία του Δικαστηρίου της Ε.Ε. και του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων διαδραματίζουν σημαντικό ρόλο στη διαμόρφωση και ερμηνεία των αναπτυξιακών και περιβαλλοντικών πλαισίων σε σχέση με την προστασία του περιβάλλοντος και την προστασία των περιβαλλοντικών δικαιωμάτων, συμπεριλαμβανομένων των περιβαλλοντικών δικαιωμάτων του παιδιού.

Τα ζητήματα των διαγενεακών δικαιωμάτων και της διαγενεακής δικαιοσύνης, καθώς και τα περιβαλλοντικά δικαιώματα του παιδιού, αναδεικνύουν την ανάγκη εξισορρόπησης των εντάσεων μεταξύ του παρόντος και του μέλλοντος, καθώς και των εντάσεων μεταξύ της διατήρησης και της καινοτομίας. Υπό το πρίσμα της πιεστικής περιβαλλοντικής υποβάθμισης και της κλιματικής αλλαγής, μερικά από τα πιο κατάλληλα εργαλεία για την εξισορρόπηση των παρόντων και των μελλοντικών αναγκών καθώς και των αναγκών για διατήρηση και καινοτομία είναι η Εκτίμηση Περιβαλλοντικών Επιπτώσεων (ΕΠΕ), η Εκτίμηση Επιπτώσεων για τα Δικαιώματα του Παιδιού, και η Αρχή της Προφύλαξης.

Η διαδικασία ΕΠΕ[10] εγγυάται την προστασία του περιβάλλοντος, τη διαφάνεια, και τη συμμετοχή του κοινού στη διαδικασία λήψης αποφάσεων για δημόσια και ιδιωτικά έργα, όπως μεγάλα κτιριακά και αναπτυξιακά έργα. Μελέτες Περιβαλλοντικών Επιπτώσεων (ΜΠΕ) απαιτούνται για την ανάπτυξη πυρηνικών σταθμών παραγωγής ενέργειας, εγκαταστάσεων διάθεσης επικίνδυνων αποβλήτων, και αυτοκινητοδρόμων, για να αναφέρουμε μερικά. Αντίθετα, όταν πρόκειται για αστικά και αναπτυξιακά έργα, κάθε κράτος μέλος είτε θέτει συγκεκριμένα κριτήρια για την ΜΠΕ είτε αποφασίζει για αυτήν κατά περίπτωση. Εκτός από την πρόβλεψη και τον μετριασμό των περιβαλλοντικών επιπτώσεων, η ΜΠΕ αξιολογεί τον άμεσο και έμμεσο αντίκτυπο του έργου στον πληθυσμό, την υγεία, και τα δικαιώματα. Οι περιβαλλοντικές επιπτώσεις του έργου αξιολογούνται πριν από την έναρξη του έργου, γεγονός που διασφαλίζει ότι μετριάζονται, μειώνονται, εξουδετερώνονται ή εξαλείφονται οι σημαντικότεροι περιβαλλοντικοί κίνδυνοι και ότι υπάρχει κοινωνική αποδοχή. Επιπλέον, όσοι επηρεάζονται από τη λήψη αποφάσεων για το έργο μπορούν να προσβάλουν την απόφαση ενώπιον

[9] Βλέπε UNECE. Convention on Access to Information, Public Participation in Decision-making and Access to Justice in Environmental Matters (Aarhus Convention). (UNECE, 1998).
[10] Θεσμοθετημένη υπό την Ευρωπαϊκή Οδηγία EU's Environmental Impact Assessment (EIA) Directive (2011/92/EU as amended by 2014/52/EU).

των δικαστηρίων, γεγονός που διασφαλίζει όχι μόνο την προστασία του περιβάλλοντος αλλά και την προστασία των δικαιωμάτων.

Στον τομέα της οικονομικής ανάπτυξης, η εκτίμηση επιπτώσεων στα ανθρώπινα δικαιώματα, συμπεριλαμβανομένης της αξιολόγησης επιπτώσεων στα δικαιώματα του παιδιού, είναι ένα σημαντικό εργαλείο για την αξιολόγηση των μακροπρόθεσμων, μεσοπρόθεσμων, και βραχυπρόθεσμων επιπτώσεων των νόμων και των πολιτικών στα δικαιώματα, συμπεριλαμβανομένων των περιβαλλοντικών δικαιωμάτων του παιδιού. Για παράδειγμα, στο πλαίσιο της Ατζέντας Καλύτερων Κανονισμών της Ε.Ε. (Better Regulation agenda) για τη βελτίωση της νομοθεσίας, η αξιολόγηση των επιπτώσεων των εμπορικών πολιτικών χρησιμοποιείται για την παροχή διαφάνειας στη λήψη αποφάσεων και τον εντοπισμό πιθανών προβλημάτων και λύσεων, όπως στην περίπτωση του εμπορίου ορυκτών από περιοχές που έχουν πληγεί από συγκρούσεις ή υψηλού κινδύνου[11].

Η αρχή της προφύλαξης είναι το τρίτο εργαλείο για την εξισορρόπηση του παρόντος με το μέλλον και της διατήρησης με την καινοτομία[12]. Σκοπός της αρχής της προφύλαξης είναι να παρέχει εγγυήσεις για υψηλό επίπεδο προστασίας του περιβάλλοντος μέσω της προληπτικής λήψης αποφάσεων. Ως εκ τούτου, το πεδίο εφαρμογής της αρχής καλύπτει το περιβάλλον, την πολιτική καταναλωτών, τα τρόφιμα, την υγεία των ανθρώπων, των ζώων, και των φυτών όταν οι κίνδυνοι ενός φαινομένου, προϊόντος ή διαδικασίας δεν μπορούν να προσδιοριστούν με επαρκή βεβαιότητα. Ωστόσο, για να γίνει επίκληση της αρχής της προφύλαξης, πρέπει να πληρούνται τρία κριτήρια. Το πρώτο είναι ο εντοπισμός των πιθανών δυσμενών επιπτώσεων, το δεύτερο η διαθεσιμότητα της αξιολόγησης των επιστημονικών δεδομένων και το τρίτο η έκταση της επιστημονικής αβεβαιότητας. Στο πλαίσιο των διαγενεακών δικαιωμάτων και του περιβάλλοντος, η αρχή της προφύλαξης διασφαλίζει την προστασία του περιβάλλοντος, των δικαιωμάτων του παιδιού, και τη βιωσιμότητα ενόψει αβεβαιότητας.

Ευκαιρίες για την Προώθηση των Διαγενεακών Δικαιωμάτων, της Περιβαλλοντικής Προστασίας, και των Δικαιωμάτων των Παιδιών

Παρά τη σημαντική πρόοδο στο νομικό και πολιτικό πλαίσιο για την ανάπτυξη και την προστασία του περιβάλλοντος, υπάρχουν αρκετές προκλήσεις για την υλοποίηση, την προώθηση, και την προστασία των δικαιωμάτων μεταξύ των γενεών και του περιβάλλοντος, τόσο σε επίπεδο Ε.Ε. όσο και σε διεθνές επίπεδο. Μία από τις κύριες προκλήσεις της πολιτικής προστασίας του περιβάλλοντος και των δικαιωμάτων του παιδιού είναι η ενοποίηση και η συνοχή των πολιτικών. Ενώ υπάρχουν πολλά οφέλη από τον κατακερματισμό της περιβαλλοντικής προστασίας και των δικαιωμάτων του παιδιού, όπως η εξειδίκευση και η τεχνογνωσία, η ευελιξία, η προσαρμοστικότητα,

[11] Βλέπε EU. Responsible trade in minerals from high-risk or conflict areas https://eur-lex.europa.eu/EN/legal-content/summary/responsible-trade-in-minerals-from-high-risk-or-conflict-areas.html (2021).
[12] Η αρχή της προφύλαξης περιγράφεται στο Άρθρο 191 της Σύμβασης για τη Λειτουργία της Ε.Ε.

ο πειραματισμός στις πολιτικές και η ανθεκτικότητα, μία από τις κύριες προκλήσεις του κατακερματισμού είναι η έλλειψη συνοχής και ο ανταγωνισμός μεταξύ πολιτικών που συχνά έχει ως αποτέλεσμα αντικρουόμενους στόχους προστασίας, ανεπαρκή μέτρα προστασίας του περιβάλλοντος και παραβιάσεις δικαιωμάτων των παιδιών.

Οι αντικρουόμενοι στόχοι και είναι συχνά περίπλοκοι και οι αντίστοιχες προτεραιότητες πολιτικής το ίδιο. Ας χρησιμοποιήσουμε ως παράδειγμα περιπτώσεις όπου οι πολιτικές που προωθούν την οικονομική ανάπτυξη και την ανταγωνιστικότητα έρχονται σε σύγκρουση με τους στόχους της προστασίας του περιβάλλοντος. Μπορεί να υπάρχει αυξημένη ανησυχία ότι οι οικονομικές προτεραιότητες θα επισκιάσουν την προστασία του περιβάλλοντος λόγω της έλλειψης διαπραγματεύσεων, συνεργασίας, συντονισμού, και ανταλλαγής πληροφοριών μεταξύ διαφορετικών ενδιαφερομένων. Επιπλέον, ενώ η λειτουργία σε συγκεκριμένους τομείς ή τμήματα μπορεί να θεωρηθεί, σε ορισμένες περιπτώσεις, ότι λειτουργεί υπέρ αυξανόμενης αποτελεσματικότητας και αποδοτικότητας της διαδικασίας χάραξης πολιτικής, το μειονέκτημα μιας τέτοιας διαδικασίας είναι η δημιουργία πιθανών σιλό πολιτικής και θεσμικών φραγμών, τα οποία επηρεάζουν σημαντικά σε αρνητικό βαθμό, την προώθηση της διατομεακής συνεργασίας.

Ένας τρόπος αντιμετώπισης αυτών των προκλήσεων θα ήταν η ενίσχυση του νομικού πλαισίου με την ανάπτυξη νέων προτύπων και κανονισμών που αναγνωρίζουν, προωθούν, και προστατεύουν ρητά τα περιβαλλοντικά δικαιώματα, συμπεριλαμβανομένων των περιβαλλοντικών δικαιωμάτων του παιδιού. Είναι σημαντικό να επισημανθεί ότι η ανάπτυξη ενός νέου κανονισμού στην περίπτωση των περιβαλλοντικών δικαιωμάτων δε θα θεωρηθεί υπερβολική ρύθμιση, η οποία παρουσιάζει τις δικές της προκλήσεις, αλλά μάλλον ως κωδικοποίηση, σύμφωνα με την οποία οι προσδοκίες και οι υποχρεώσεις όσον αφορά την προστασία του περιβάλλοντος και τα δικαιώματα του παιδιού θα συστηματοποιηθεί, αφενός, και, αφετέρου, τα καθήκοντα και οι ευθύνες των διαφορετικών παραγόντων θα αρθρωθούν και θα αποσαφηνιστούν, με τη δυνατότητα να μειωθεί σημαντικά ο κατακερματισμός και οι συγκρούσεις μεταξύ νόμων, κανόνων, και στόχων. Επιπλέον, η συνεκτίμηση και ενσωμάτωση των περιβαλλοντικών προοπτικών και των δικαιωμάτων σε διάφορους τομείς πολιτικής, όπως η γεωργία, η ενέργεια, οι μεταφορές, και η βιομηχανία θα είχε σημαντικές δυνατότητες και, με αυτόν τον τρόπο, θα προωθούσε και θα ενίσχυε πρακτικές βιωσιμότητας σε διαφορετικούς τομείς πολιτικής και θα εξασφάλιζε μακροπρόθεσμο σχεδιασμό που εκτείνεται πέρα από το 2100.

Μόλις αναπτυχθούν τα νομικά και πολιτικά πλαίσια, ξεκινά η φάση της εφαρμογής, η οποία έχει προκλήσεις από μόνη της. Η ασυνεπής εφαρμογή και η έλλειψη επιβολής είναι μερικά από τα κύρια εμπόδια. Για παράδειγμα, η ασυνεπής εφαρμογή μπορεί να οδηγήσει σε διαφορετικά επίπεδα προστασίας τόσο του περιβάλλοντος όσο και των περιβαλλοντικών δικαιωμάτων. Πρέπει να σημειωθεί ότι ενώ η Ε.Ε. θέτει περιβαλλοντικά πρότυπα και οδηγίες, η εφαρμογή και η επιβολή τους εξαρτώνται από την ερμηνεία, τη μεταφορά, και την επιβολή από τα κράτη μέλη, γεγονός που συχνά οδηγεί σε ασυνέπεια στην εφαρμογή. Επιπλέον, οι δυσκολίες εφαρμογής συνδέονται στενά με την

πολιτική βούληση αλλά και με τις θεσμικές ικανότητες για την επιβολή του ρυθμιστικού πλαισίου για την προστασία του περιβάλλοντος και των περιβαλλοντικών δικαιωμάτων. Ενώ η πολιτική βούληση είναι ένας από τους καθοριστικούς παράγοντες εφαρμογής και επιβολής, η εφαρμογή των περιβαλλοντικών ρυθμίσεων και η υλοποίηση των περιβαλλοντικών δικαιωμάτων του παιδιού θα εξαρτηθεί επίσης από τους διαθέσιμους πόρους και, το πιο σημαντικό, από την ικανότητα του κράτους να εφαρμόσει αποτελεσματικά το σχετικό πλαίσιο. Η χρηματοδότηση για την προστασία του περιβάλλοντος και των περιβαλλοντικών δικαιωμάτων έχει σημαντικές επιπτώσεις στην εφαρμογή και επιβολή, τόσο θετικές όσο και αρνητικές. Η διαθεσιμότητα χρηματοδότησης, πόρων, και ανθρώπινων και θεσμικών ικανοτήτων μπορεί να επιταχύνει την παρακολούθηση, τις επιθεωρήσεις, και τις ενέργειες επιβολής, ενώ η έλλειψή τους μπορεί να τις παρεμποδίσει σημαντικά.

Ένα καλό παράδειγμα των προκλήσεων εφαρμογής και επιβολής αντιπροσωπεύει η μετάβαση στην Πράσινη Οικονομία, η οποία αναφέρεται σε μια βιώσιμη οικονομία με χαμηλές εκπομπές άνθρακα. Η μετάβαση στην Πράσινη Οικονομία προσφέρει την ευκαιρία να εξισορροπηθούν προσεκτικά οι ανάγκες των διαφορετικών γενεών και οι τρέχουσες και μελλοντικές ανάγκες, διασφαλίζοντας ότι στο μέλλον θα υπάρχουν αρκετοί διαθέσιμοι πόροι για τη ζωή, την επιβίωση, την ανάπτυξη, και την ευημερία των ζωντανών οργανισμών. Από αυτή την άποψη, η Πράσινη Οικονομία στοχεύει στην ενσωμάτωση της προστασίας του περιβάλλοντος και των δικαιωμάτων στις οικονομικές πολιτικές. Προωθεί τη χρήση καθαρών τεχνολογιών, ανανεώσιμων πηγών ενέργειας, και βιώσιμων προτύπων παραγωγής και κατανάλωσης. Ωστόσο, η μετάβαση απαιτεί έρευνα και ανάπτυξη νέων τεχνολογιών και πρακτικών για τη δημιουργία καινοτόμων λύσεων στις περιβαλλοντικές προκλήσεις και στις παραβιάσεις των δικαιωμάτων του παιδιού.

Οι αποτελεσματικές λύσεις στις προκλήσεις του περιβάλλοντος και των δικαιωμάτων του παιδιού απαιτούν ευρεία δημόσια συμμετοχή και ενεργοποίηση ατόμων, κοινοτήτων, και οργανώσεων της κοινωνίας των πολιτών. Ένα από τα σημαντικά εμπόδια για την εξασφάλιση ευρείας συμμετοχής του κοινού είναι η περιορισμένη επίγνωση της σοβαρότητας και της πολυπλοκότητας των περιβαλλοντικών θεμάτων, καθώς και των παραβιάσεων των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και των δικαιωμάτων των παιδιών. Ακολουθεί το κενό πληροφόρησης, όπου υπάρχει περιορισμένη πρόσβαση σε ακριβείς και αξιόπιστες πληροφορίες και γνώσεις, γεγονός που εμποδίζει την τεκμηριωμένη λήψη αποφάσεων και την ενεργό δέσμευση. Έτσι, η περιβαλλοντική εκπαίδευση είναι κρίσιμη για την προστασία του περιβάλλοντος και των δικαιωμάτων. Ωστόσο, ακόμη και όταν υπάρχουν καθιερωμένοι και αποτελεσματικοί μηχανισμοί συμμετοχής, τα παιδιά συχνά αντιμετωπίζουν σημαντικά εμπόδια στην ουσιαστική συμμετοχή τους στη λήψη αποφάσεων για το περιβάλλον και την ανάπτυξη, ειδικά καθώς υπάρχει ανάγκη εξισορρόπησης της προστασίας των παιδιών με την έκθεση και τη συμμετοχή. Ως εκ τούτου, υπάρχουν σημαντικά θεσμικά εμπόδια στη συμμετοχή των παιδιών στη συζήτηση και τη λήψη αποφάσεων περί βιωσιμότητας, τόσο σε επίπεδο Ε.Ε. όσο και σε διεθνές επίπεδο.

Επιπλέον, λόγω του πολλαπλασιασμού των περιβαλλοντικών και αναπτυξιακών συμφωνιών, διαδικασιών και κανόνων, αλλά και της προηγούμενης έλλειψης γόνιμης και ουσιαστικής συμμετοχής στη λήψη αποφάσεων, το ευρύ κοινό, συμπεριλαμβανομένων των παιδιών, βιώνει αυτό που θα μπορούσε να αναφερθεί ως «κόπωση ενεργοποίησης», που οδηγεί σε αποδέσμευση από τη λήψη αποφάσεων σχετικά με την προστασία του περιβάλλοντος και των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Καθώς το ευρύ κοινό δεν είναι μια ομοιογενής ομάδα, παρόμοια με την εξισορρόπηση των αναγκών και των συμφερόντων διαφορετικών γενεών, υπάρχει ένταση στην εξισορρόπηση των αναγκών και των συμφερόντων των διαφορετικών ομάδων μέσα στην κοινωνία. Λόγω των διαφορετικών δομών εξουσίας, ορισμένες ομάδες ασκούν μεγαλύτερη επιρροή στη διαδικασία λήψης αποφάσεων, όπως στην περίπτωση των βιομηχανικών λόμπι, κάτι που βαθαίνει τις υπάρχουσες ανισότητες στην κοινωνία και επιδεινώνει την προστασία του περιβάλλοντος και των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και δικαιωμάτων του παιδιού. Ως εκ τούτου, η ενίσχυση της συμμετοχής στη λήψη περιβαλλοντικών αποφάσεων είναι κρίσιμη όχι μόνο από την άποψη της διαφάνειας και της λογοδοσίας αλλά και για την αύξηση της αποτελεσματικότητας στην εξεύρεση λύσεων, καθώς και στην εφαρμογή, την επιβολή, και την πρόσβαση στη δικαιοσύνη. Πράττοντας με αυτόν τον τρόπο, η αντιμετώπιση των ανισορροπιών δυνάμεων στη δημόσια συμμετοχή είναι επιτακτική, ειδικά για τα παιδιά.

Η πρόσβαση στη δικαιοσύνη είναι απαραίτητη για να έχουν νόημα τα δικαιώματα και η προστασία του περιβάλλοντος. Οι περιορισμένοι πόροι, τα διαδικαστικά εμπόδια, και η πολυπλοκότητα των πλαισίων προστασίας του περιβάλλοντος μπορεί να έχουν σημαντικές αρνητικές επιπτώσεις. Η προστασία του περιβάλλοντος και των δικαιωμάτων του παιδιού δεν είναι μόνο δικαίωμα αλλά και καθήκον. Ως εκ τούτου, η πρόσβαση στη δικαιοσύνη εξυπηρετεί το σκοπό της προστασίας των δικαιωμάτων και του περιβάλλοντος και έχει μια συνιστώσα ενδυνάμωσης, η οποία αντικατοπτρίζεται σε υπεύθυνους αναπτυξιακούς παράγοντες που λογοδοτούν για τις ενέργειές τους. Επιπλέον, η πρόσβαση στη δικαιοσύνη έχει μια διορθωτική και προληπτική λειτουργία, διασφαλίζοντας ότι στο παρόν και το μέλλον, η ποιότητα του περιβάλλοντος είναι τέτοια που επιτρέπει την πρόοδο των ατόμων και των κοινοτήτων, και υποστηρίζει την ευημερία και την πλήρη αξιοποίηση των δυνατοτήτων τους.

Τέλος, λόγω της προόδου στην Ε.Ε. σε θέματα βιωσιμότητας και προστασίας των δικαιωμάτων των παιδιών, μέσω της διεθνούς συνεργασίας και βοήθειας, η Ε.Ε. μπορεί να αξιοποιήσει την επιρροή της στις παγκόσμιες διαδικασίες για να εμπνεύσει περαιτέρω πρόοδο σε θέματα προστασίας του περιβάλλοντος, δικαιωμάτων του παιδιού, και πρόσβασης στη δικαιοσύνη και να προώθησει πρωτοβουλίες και σχεδιασμό σχετικά με τη βιωσιμότητα πέρα από τα σύνορά της. Μοιράζοντας τις βέλτιστες πρακτικές και διδάγματα και συνεργαζόμενη με διεθνείς εταίρους, η Ε.Ε. βρίσκεται σε μοναδική θέση να ενισχύσει και να προωθήσει τα περιβαλλοντικά δικαιώματα του παιδιού και να συμβάλει στις παγκόσμιες προσπάθειες για έναν δίκαιο και βιώσιμο κόσμο.

Συμπεράσματα

Η πραγμάτωση και η προστασία των διαγενεακών δικαιωμάτων και των περιβαλλοντικών δικαιωμάτων του παιδιού είναι ζωτικής σημασίας για τη διασφάλιση της ισότητας μεταξύ των σημερινών γενεών, τη διασφάλιση της μετάβασης από τις παλαιές σε νεότερες γενιές, και τη διαδοχή της κληρονομιάς, σύμφωνα με την οποία το κληρονομούμενο φυσικό και ανθρώπινο περιβάλλον είναι ευνοϊκό για τον άνθρωπο και την ευεξία του. Τόσο τα δικαιώματα μεταξύ των γενεών όσο και τα περιβαλλοντικά δικαιώματα του παιδιού, εκτός από τη διασφάλιση της κάλυψης των αναγκών των σημερινών γενεών, διευκολύνουν επίσης τον σχεδιασμό για το μέλλον με τρόπο που δε θέτει σε κίνδυνο τις ικανότητες των σημερινών γενεών να καλύψουν τις δικές τους ανάγκες. Το εγχείρημα δεν είναι καθόλου εύκολο, αλλά σίγουρα δεν είναι ανέφικτο.

Η Ε.Ε. βρίσκεται στην πρώτη γραμμή της προώθησης και της υλοποίησης των διαγενεακών και περιβαλλοντικών δικαιωμάτων του παιδιού τόσο άμεσα όσο και έμμεσα. Με αυτόν τον τρόπο, ανέπτυξε μια σειρά από κρίσιμους μηχανισμούς για τη διασφάλιση αρμονικής ανάπτυξης, ολοκλήρωσης, και ενσωμάτωσης των προοπτικών των περιβαλλοντικών δικαιωμάτων και των δικαιωμάτων του παιδιού σε διαφορετικούς τομείς πολιτικής, γεγονός που διασφαλίζει ουσιαστικές μελλοντικές προοπτικές για την προστασία των δικαιωμάτων και του περιβάλλοντος. Αν και υπάρχουν ορισμένες δυσκολίες που πρέπει να αντιμετωπιστούν, αξιοποιώντας αυτές τις προοπτικές, η Ε.Ε. υποστηρίζει την ενίσχυση των περιβαλλοντικών δικαιωμάτων του παιδιού τόσο εντός της Ε.Ε. όσο και παγκοσμίως, βελτιώνοντας την προστασία του περιβάλλοντος και συμβάλλοντας σε ένα πιο βιώσιμο μέλλον για τους πολίτες της και τα παιδιά, και τον πλανήτη συνολικά.